

Autor: Karel Veliký

„Znamení dali mi na cestu. Cejch vlastence.“

Max B. Stýblo (28. 9. 1892, Praha – 4. 3. 1972, tamtéž), básník, prozaik, kabaretiér, písničkář, divadelník (autor – interpret – impresário); mj. založil: Stýblova akademická revoluční scéna, Barikáda, Bohéma; člen činohry Národního divadla (1925 – 37); veterán 28. pluku (r. 1916 superarbitrován pro údajnou duševní poruchu, zkušenosti simulanta zobrazil ve vzpomínkách Rakouské bláznice); zklamání z vývoje ČSR (sbírka Vláda věcí tvých nevrátila se v ru- ce Tvé, lidé český, 1925); přispíval mj. do Říšské stráže, deníku NOF, v druhé pol. 30. let recituje na společenských večerech Vlajky; 1940 tištěn v „protirysovské“ Národní výzvě; za protektorátu sbírky Radostná cesta (1942) a Nad českou kovadlinou (1943). Poslední verše: Hrst rodné země (1947). Mezi jeho přátele patřili spisovatel Jan Cibuzar a malíř Karel Rélink.

Pozn. Základní biografické údaje jsou v Lexikonu české literatury, kde je rovněž rozsáhlá bibliografie, a také v knize Alexeje Mikuláška Antisemitismus v české literatuře 19. a 20. století (2000, s. 127).

Fašistický poeta?

Tento básník, ale hlavně kabaretiér a tylovský divadelník se v letech 1927-1932 angažoval v dění okolo Národní obce fašistické (viz polemika Karla Poláčka se Stýblovým úvodníkem z Říšské stráže Z fašistického písemnictví, Telegraf 7. 6. 1930) a dodnes tak platí za fašistického autora (viz M. Gregorovič, Kapitoly o českém fašismu, s. 58, 68).

„Gajdův bard“ byl však ve skutečnosti spíše horoucím národovcem a panslavistou (Je nás dvě stě milionů! Jedné krve lid! Tohle by měl každý Slovan pochopit!), a jako takový také nezahořkl, když se po válce chopili moci „rudí“ – dějinným paradoxem totiž právě oni

realizovali sen, který ho sblížil s „fascisty“ – ryze národní stát jako součást mohutné, obávané a převážně slovanské říše bez „cizáckého“ (tj. germánského a židovského) kapitálu. Komunisté také skoncovali s „parlamentní žvanírnou“ a z české společnosti vymizely – alespoň na povrchu projevy „západního kosmopolitismu“. V této souvislosti se Stýblovy zdánlivě jen bezpátevní účasti na akcích Svazu protifašistických bojovníků (s recitacemi sovětských básní, „včetně velebení Josefa Vissarionoviče“) jeví ihned jinak, obdobným vývojem, v němž se ideologické důvody jistě mísily s existenčními, si ostatně prošla řada jiných přesvědčených nacionalů, u nás i v zahraničí (za všechny osud některých bývalých příslušníků Železného gardy v národně-komunistickém Rumunsku, kteří se angažovali třeba v Securitate...).

Básnický navazoval především na Kollára, Bezruč a Havlíčka, tzn., že hymnické ódy (téma: národ a vlast a jejich hrdinové, od reků RKP a historických velikánů přes obrozenecké autory k legionářům) střídal s tesknými elegiemi (téma č. 1: osud pány, od ra kouského mocnářství po partajkracii ČSR, vykořisťovaného a oblbovaného lidu, včetně dělníků) a útočnými satirami (téma: konsekvence demo liberálního režimu). Jako epigramatik havlíčkovského ražení zůstává Stýblo nejživější, což měl tento nanejvýš stručný výběr také ukázat. Stýblovo epigramatické, „havlíčkovské“ veršování se již ve 30. letech 20. století vymykalo tomu, co vládnoucí levicová „umělecká fronta“, honící se za -ismy, považovala za poezii. Vypjatý patos jímých jeho básní, hymnů i elegií, pak ostře kontrastoval s módní „hravostí“ a „lehkostí“, s předobrazem „jazyka reklam“. Stýblo byl zuřivým i donkichotsky vznešeným kritikem reality masarykovské republiky. V satíře, která se objevila v době, kdy novinové titulky „svobodného tisku“ zdaleka ne poprvé a zdaleka ne na posledy ovládla lochneska, „skotská příšera“, pranýřuje jeden z konstitutivních prvků parlamentní demokracie – jejími vazaly ovšem trvale vy davaný za pouhou „deformaci“. Jinde črtá kariéry (všeho)schopných „liberálů“, je to ovšem smích skrz slzy nad systémem, který – jako voda exkrementy vynáší stále stejné typy, Paretovy „lišky“:

První (...)

miloval groš dobré ražby,
obsáh' hravě všechny dražby,
a pak co muž přechladný
nemocenské pokladny –
Skvělého se domoh' místa,
...socialista,
auto koupil, pěkný statek,
„zbyťák“ dostal za pár zlatek (...)

Béda podoben byl rysu (...)

a že býval filistr,
stal se z něho ministr (...)
Požehnán byl v světských darech,
leccos „ulil“ ve Švýcarech,
Sicílii znal i Kubu,
od lhaní měl křivou hubu,

z politické legrace,
prachů plné matrace.

Franta, Franta – to byl kujón,
vzal si práci „čistou“:
Rediguje různé plátky,
shání tučné inzerátky,
všechny tahy zná i triky,
píše vzletné úvodníky,
vlast a národ dávno zavrhl,
„humanitu“ lepí navrch,
operuje hesly s chutí,
národ těžce balamutí,
na papír jen fráze snáší,
lže, až se mu z brku práší,
a tak ve lži lesklém věnci
sehnal tuhle existenci.

Matěj prožil peklo psance,
než to dotáh’ na poslance (...)

Cynicky žil život lháře,
balamutil proletáře,
pozici kde cítil čistou,
říkal: „Jsem idealistou“.
Bil se v prsa, srážel kolby,
ze všeho měl nejraději volby,
partajní si koupil plátek,
všechno vsadil na mandátek (...)

Statný Jirka (...)
Že byl lidí tuze bystrý znatel,
stal se z něho zbraní dodavatel,
velké sklony k míru jeví,
pořád jezdí do Ženevy,
kde se baví velcí herci
na „mírové konferenci“.
Místo lidí zří jen Janky,
dodává jim děla, tanky,
by měla víc „marodů“
ta společnost národů (...)
Pušky, zbraně, kulomety (...)
Lhostejny mu zemí krachy,
jen když z toho koukaj’ prachy!

Jarda, to byl kluk jak kytka,
zakoukal se do dobytka,
protekci si vymoh' z jatek
dostal krásný velkostatek.
Na milion zámek cení,
archiv prodal na balení.
A když statek vyraboval,
miliónky pěkně schoval,
Ukázal svým lidem dvěře,
zakoupil se v Riviére,
v Monte Carlu zkouší „kliky“,
nevzpomene republiky.

Lojza (...)
Zvyk' si v světě rychle na lež,
všude viděl samou faleš,
duši že měl nepokojnou,
spřáh' svůj talent cele s vojnou (...)
Konzervy a sukno, spony,
nahrabal si miliony
a pak s těžkou provizí
zmizel země do cizí.
Využíval krutých zmatků,
nedal rány bez úplatků,
u všech bank měl četná konta,
povýšil až na vikomta,
celý život bral a lhal,
až ho stihl kriminál (...)
(12 bratrů, Světla ve tmách, Praha 1934, kráceno)

Povědomé?
Když se Stýblo vrátil v roce 1918 s 28. plukem
„Pražských dětí“ z války domů, do nově vzniklého
státu, jistě netušil, že se o necelých dvacet let později
bude ptát:

Kde domov můj, kde je má vlast?
Kde snadno lze i mozek krást,
kde paláce a zpychlé domy
staví si lidé bez svědomí,
kde každý lupič s drzým čelem
Je vlasti tvrdým nepřítelem
(Kde domov můj, sbírka Daleká cesta má)

A zároveň mu nezbude než konstatovat:

Žebrota, úzkost, vykradený stát –
hle – toť národa je majestát!
(Majestát, sbírka Světla ve tmách)

Případně:

Navrch hesla, lesk a zdání,
Uvnitř zvolné umírání –
špatně lán svůj oráč orá:
Tenhle strom zas hnije – shora!
(Podobenství, sbírka Světla ve tmách)

Jako mnozí jiní spatřoval příčinu neutěšeného
stavu především v rozbujelem partajnictví:

Dům si kdesi postavili,
je v něm hodně partají (...)
Každá partaj špínu pere,
špínu z oken vylévá.
Perem, pereš, pereme se
do prava i do leva.
Špína teče – v patro stoupá,
už i z koryt přetéká,
potřísnila všechno čisté,
co tu zdobí člověka...
(Prádelna, Daleká cesta má)

Tento motiv se v jeho verších často vrací (Vlast
zmírá v hanbě, špíně stran... lev český ukován).
A pro ty, kteří s „demokratickým“ vývojem snad ne-
souhlasí:

...staví se kdesi v dáli
nové kriminály,
hle, zákon jak hradba kryje
pluk četnictva a policie.
(1934, sbírka Světla ve tmách)

Jistě i za kamarády a legionáře, kteří se po boku
svého generála rozhodli čelit v zoufale nerovném
boji bolševismu, demokracii a plutokracii (Nebu-
dou nám srdce másti rudí dervíši! Nic než národ!
Blaho Vlasti – zákon nejvyšší! //Milion bez práce
hladem se potácí – budoucí vojáci, studenti, dělníci,
bez místa doktoři, příkoří... // Blaník nám vyžraly

rudé krysy, národ je zlomen a žaluje v krizi, banky a sanace, provize, diety, na všechno paragraf, zkroucený, prokletý, cenzura, okénko v base – zle je dnes bože, té české chase!), si kdesi Stýblo povzdechl:

Nad zemí drápy rudý roztáh' Baal
na místo slávy přišel kriminál...

Volby jsou, Honzo! Volby! Volby!!
Nože ven! Špínu! Tvrdé kolby!
(Přízrak, Daleká cesta má)

...volá básník a radí:

Jen jedno nutno: Řady spojit,
partaje rozbít, jejich kliku,
falešné žrece, politiku (...)
(Jak se časy mění, sbírka České granáty)

Bít do dveří, až prasknou panty,
klik zničit lesklou kolekci,
hnát z Prahy všechny emigranty,
bít strejčky, lež a protekci.

...aby nakonec vyzval:

Když nelze jinak, chopme se lopat
Začneme u koryt! Budeme kopat!
(Castaldo, Daleká cesta má)

Stýbla však napadlo i jiné, nenásilné řešení:

Svatý Václav, vladař český,
zaved' dobrou věc:
Každý rok z Čech třicet volů poslal do Němec.

Ach Václave, Václavíčku (...)
Obnov staré české zvyky,
neměj na nás zlost –
vždyť my tady zase máme
volů víc než dost!
A další ukázky.
Zřel ruce českých Frantů, krmit stáda emigrantů...
Vtrhneme do hampejzů!
Já první ránu, přísámbůh,

Dám do cizáckých pejzů!
A budu se bít jak Satanáš (...)
Dokud ten kraj nebude zas náš.

(...) Loch Ness?
To je křiku, to je řečí,
potvoru tu máme větší!
Patnáct let nás tady žere,
rozum, cit i lásku bere,
vyplivuje tučná křesla,
v národ hází samá hesla,
samý slib jí z tlamy visí,
žere i v té dnešní krizi,
vlastenectví zvoní hrany,
tříští národ v samé strany,
ostrý čich má, dobrý hmat,
otrávila celý stát!
Vztekle slinou po všem plije,
pro nikoho nemá cit,
nejraděj' se v temnu kryje
u žlabů a u koryt –
neříkejme: Monstrosaurus!
to je název pro hlupce!
My ji známe jiným jménem:
Politická korupce!
(Monstrosaurus, sbírka Světla ve tmách, Praha 1934,
kráceno)

Vyšlo v *Národní myšlence* 48/2010.